
TÜRKİYE'DE UYGULANAN FİNANSAL POLİTİKALARIN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ *

Gamze ŞERBETÇİ **

ÖZ

Bir ülkede elde edilen milli gelir, ülkede yaşayan insanlar arasında dağıtılırken adaletsiz bir şekilde bir dağılım söz konusuysa o ülkenin her türlü sosyal ve kültürel çalkantılarla karşılaşması muhtemeldir. Başlangıçta düşük sesle konuşulacak olan bu adaletsizliğin dile getirilmesi ilerleyen dönemlerde sosyal patlamalara kadar varabilecek sonuçları beraberinde getirebilecektir.

Bir ülkede elde edilen milli gelirin büyüklüğü elbette önemlidir ama bu milli gelirin ülke sosyal tabakaları arasında huzursuzluğa sebebiyet vermeyecek derecede dağıtımı, ülkede yaşayan insanların mutluluğu ve huzurunu esas alarak dağıtımı ise daha önemli hatta en önemli makro finansal politikadır.

Bu çalışma ile gelir dağılımı, gelir dağılımının türleri ve etkileyen faktörleri, gelir dağılımı eşitsizlik ölçüm yöntemleri, Türkiye'de gelir dağılımı ve üzerine yapılmış araştırmalar ve sonuçları incelenerek açıklayıcı bir biçimde anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milli Gelir, Gelir Adaletsizliği, Gelir Dağılımı

THE EFFECT OF FINANCIAL POLICIES WHICH ARE APPLIED ON INCOME DISTRIBUTION IN TURKEY

ABSTRACT

If the national income which a country acquires, does not distribute in an unfair way, there might be both social and cultural unrests. By mentioning this unfairness, there will be results as social explosion.

The size of national income is important but the fair distribution of national income which does not cause any unrest between social strata is more important. Macro-financial policy which provides the happiness and the tranquility of people is the most important fact.

In this study, distribution of income, the types of distribution of income and its variable factors, inequality measurement methods of distribution of income and the researches that are subject to the distribution of income in Turkey have been examined and tried to be explained in a descriptive manner.

Key Words: National Income, Income Injustice, Distribution of Income

---

* Bu çalışma, KSÜ, SBE, İşletme Anabilim Dalında Doç.Dr. Mahmut YARDIMCIOĞLU danışmanlığında, Gamze ŞERBETÇİ tarafından hazırlanan "Türkiye'de Uygulanan Liberal Finansal Politikaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi" adlı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

** KSÜ; SBE, İşletme Anabilim Dalı, gamzeserbetci@gmail.com

1. GELİR DAĞILIMININ KAVRAMSAL VE KURUMSAL ÇERÇEVESİ

Gelir dağılımı, gelir farklılaşmalarının açıklanmasına yöneliktir ve bu noktada ekonomik ve toplumsal ilişkiler açıklık kazanır, netleşir. Bu çerçevede gelir dağılımının, ekonominin temel açıklayıcı kavramı olduğu yönündeki görüş geçerlilik kazanmaktadır.

Gelir dağılımı salt ekonomik bir olgu değil, uygulanan toplumsal ve ekonomik politikaların, gelişmenin zaman içinde evriminin doğrudan sonucudur. Bu anlamda, yalnız üretim araçlarının mülkiyeti değil, kamu hizmetlerinin düzeyi, toplumsal- geleneksel ilişkiler; işgücünün örgütlenme düzeyi ve yatay dikey hareketliliği, siyasal katılma biçimleri ve tüm bunların evrimi gelir dağılımını belirler. Gelir dağılımı bunların bir sonucu ve göstergesidir. Gelir dağılımı, ekonomi kuramında tartışmalı konuma getiren bu çok belirgin toplumsal niteliğidir (DPT, 2001:3).

Bu bölümde gelir dağılımının tanımı ve önemi, gelir dağılımı türleri, gelir dağılımını belirleyen faktörler, gelir dağılımı teorileri ve son olarak gelir dağılımı ölçüm yöntemleri incelenecektir.

1.1. Gelir Dağılımının Tanımı ve Önemi

Gelir dağılımı; memlekette hasıl olan toplam gelirin, fertler veya ailelerin her birine düşen diliminin büyüklüğü bakımından paylaşılma şekli olarak veya nüfusun aynı oranının gelirin belli oranını alması şeklinde tarif edilebilir (Karaman, 1987:1). Amacı, ekonomide gelir farklılıklarını ortaya çıkardığı ekonomik ve sosyal sonuçları ortaya koymaktır (Karluk, 2005:69).

Cambridge Okulu, Neo Keynesyen veya Post-Keynesyen diye adlandırılan büyüme teorilerinde, ilk temellerini Ricardo'nun attığı bir gelenek gereğince; gelir dağılımı, bütün ekonomik faaliyeti tayin eden, en önemli unsur olarak kabul edilmekte ve gelir dağılımının ekonomik büyümedeki yeri ve önemi hakkında tartışmalar geniş ölçüde devam etmektedir.

Gelir dağılımı ve bölüşüm ilişkileri, bir takım iktisadi ve sosyal sorunlar gibi sadece bilim adamlarının ve teorisyenlerin ilgilerini çeken konulardan değildir; insanlık tarihinin en eski çağlarından beri çeşitli türde ortaya çıkmış, sadece filozofların değil, ideologlarından din adamlarına kadar toplumsal adaleti düşünen her kafada yer etmiş olan sosyal adalet ve eşitlik kavramlarıyla yakından ilgilidir (Karaman, 1995:154).

Milli gelirin bireyler ve faktör sahipleri arasında paylaşım biçimi ekonomik ve sosyal bakımlardan son derece önemli bir konudur. Gelir dağılımının arkasında ekonomik, siyasal ve toplumsal pek çok etken vardır. Gelir dağılımını biçimlendiren etkenlerin başında üretim araçları mülkiyeti gelir. Mülkiyetin eşitsiz dağılımı gelir dağılımını da eşitlikten uzaklaştırır. Fakat gelir dağılımı sadece mülkiyete bağlı değildir. Kamu hizmetlerinin düzeyi, maliye politikası, sosyal kurumlar ve politikalar, toplumsal-geleneksel ilişkiler, mal-hizmet ve faktör piyasalarının rekabet yapısı, işgücünün örgütlenme düzeyi ve dikey ve yatay hareketliliği nüfusun sınıfsal ve sektörel dağılımı ve nihayet toplumun demokratikleşme düzeyi; siyasal katılma biçimleri, eğitimde fırsat eşitliği gelir dağılımını belirleyen temel etkenlerdendir. Gelir dağılımı bu etkenlerin tümünün bir ürünü ve göstergesidir.

Küreselleşme ve serbestleşme düzeyinin yükseldiği günümüzde ülke içi etkenler kadar uluslararası gelişmeler bir ülkede fonksiyonel ve bireysel gelir dağılımını etkiler. Öte yandan, gelir dağılımının ülkenin ekonomik ve toplumsal yaşamı üzerinde çok yönlü etkileri olduğu ifade edilebilir. Gelir dağılımı öncelikle, tasarruf meyli, global harcama meyli, harcamaların yapısı yani talep yapısı ile yakından ilgilidir. Gelirin ne kadarının tüketime gideceğine büyük ölçüde geliri elde edenler karar verirler. O halde, gelir dağılımının biçimi ve bunu etkileyen politikalar ekonomik büyümeyi de etkileyecektir.

Gelir dağılımının ekonomik yönü kadar önemli sosyal yönleri de vardır. Gelir dağılımının eşitlikten uzak olduğu toplumlarda kötü beslenme, düşük eğitim ve kültür seviyesi ve bozuk sağlık şartları ile yani fırsat eşitsizliği ile karşılaşılır. Geniş halk kitlelerinin sefalati yanında yüksek gelirli grupların sefahati; gösteriş tüketimi, gelişmiş ülkelerin tüketim biçimlerine özentisi, yabancı malları kullanma yarışı vardır. Böyle bir toplumda sosyal barışı sağlamak mümkün olmaz. Sosyal barışın olmadığı bir ortamda düzenli ve istikrarlı bir ekonomik gelişme gerçekleştirmek hayal olur (Şahin, 2006:569-570).

1.2. Gelir Dağılımı Türleri

Gelir dağılımı başlıca dört grupta incelenmektedir. Bunlar, fonksiyonel gelir dağılımı, kişisel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı ve bölgesel gelir dağılımıdır. Bu bölümde bu kavramlar ele alınarak incelenecektir.

1.2.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı, çeşitli üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payları inceleyen bir gelir dağılımı kavramıdır (Türk, 2007:315). Her ne kadar diğer muhtelif dağılımlar ilginç olsa da, en genel ayırım işçi payı ve sermaye payı arasındakiidir. W/Y ve Π/Y 'nin işçi ve sermaye paylarının temsil ettiği yerde (Giovannoni, 2010:2-3),

$$\frac{W}{Y} + = 1$$

olduğundan sermaye payı doğrudan 1 eksi işçi payı olarak çıkarılabilir. Gelirin işçi payının faydalı bir dağılması şöyledir,

$$\frac{W}{Y} = \frac{w \cdot N}{P \cdot Q} = \frac{w}{P} \cdot \frac{N}{Q} = W_R / A_L$$

burada sırayla W ücret ödemeleri toplamı, Y ulusal gelir (değer eklenmiş), w nominal (ortalama) gelir, N istihdam düzeyi, P fiyat düzeyi, Q çıktı ve rasyolar, w/P ve Q/N gerçek ücret, W_R ve işçi verimliliği A_L 'dir. Eşdeğer şekilde değişim oranlarında:

$$\left(\frac{W}{Y} \right) \cong W_R \cdot A_L$$

Denklem (3), gerçek ücretler işçi verimliliğini geride bıraktığında gelirin işçi payının yükseldiğini belirtir. Tersine işçi verimliliği kazançları işçilere geçirilmediğinde, ücret payı düşer ve sermaye payı artar. İşçi payı aynı zamanda bazen gerçek birim işçi maliyeti olarak anılır (gerçek birim işçi

maliyeti w/A_L); benzer şekilde, gerçek ücretler işçinin verimliliğini geride bıraktığında iş yapmanın maliyeti yükselir.

Yukarıdaki dağılımın faydalı olduğuna ama mümkün olan tek yol olmadığına dikkat edin; özellikle işçi payı sadece gerçek ücretlere ve verimliliğe bağlı değildir. Diğer faktörler işçi payını gerçek ücretler ya da verimlilik üzerinde bir etki yoluyla dolaylı olarak etkileyebilir. Daha önemlisi işçi ve sermaye gelirin ayıran basit çizgi sadece işçi ile ilişkili değildir. Aslında işçi pazarında değişmeyen şartlara sahip olması ve sadece kar payı artıyor olduğu için işçi payında bir düşüş gözlemlemek mümkündür. Bu nedenle, gelirin işçi payı aynı zamanda karlarla da ilişkilidir.

1.2.2. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, cinsiyet, yaş, meslek, işteki durum, eğitim, sosyal gruplar ve bölgesel farklılıklar gibi karakteristikler ile açıklanabilmektedir (DPT, 2001:16).

Kişisel gelir dağılımında gelir eşitsizliklerinin belirlenmesi açısından, fertlerin ya da hane gelirlerinin sahip oldukları büyüklükler önem taşır. Kişisel gelir dağılımının analizi bir ülkede belirli bir dönemde yaratılan gelirin haneler veya kişiler arasında hangi biçimde paylaşıldığının ortaya konulması, hanelerin sosyo ekonomik konumlarının yapılarında zaman içinde meydana gelen değişikliklerin belirlenmesi gibi nedenlerle de önemlidir (Doğan ve Tek, 2007:97).

Toplam milli gelir, ülkenin nüfusuna bölünerek elde edilen kişi başına düşen milli gelir, bu dağılıma ait bir ölçüttür. Bir başka ölçüt, ülke nüfusunu, en düşük gelirli grup ile en yüksek gelirli gruba doğru, beş eşit gruba ayırır ve her gruba ait milli gelir hesaplanır. Gruplara denk gelen milli gelirin toplam milli gelire olan yüzdesini hesaplayarak beş grup arasında karşılaştırma yapılır. Gelir dağılımında eşitsizlik, en düşük gelirli %20 ile en yüksek gelirli %20'nin milli gelirden aldıkları paylar arasında büyük bir farkın olması demektir (Kuştepeli ve Halaç, 2004:147).

1.2.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı, bir ekonomide yaratılan toplam hasılanın, iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımını ifade etmek suretiyle çeşitli üretim sektörlerinin sosyal hasıladan aldıkları payları gösterir. Başka bir ifadeyle sektörel gelir dağılımı, tarım sanayi ve hizmet sektörlerinin ulusal gelirden aldıkları payları, bunların uzun vadedeki seyirlerini, ulusal gelir dağılımındaki değişikliklerin hangi sektörlerin lehine ya da aleyhine geliştiğini ortaya koyar (Doğan ve Tek, 2007:97-98).

Sektör kavramını üretim araçlarının mülkiyeti ile ilgili kabul edersek sektörlere göre gelir dağılımını, milli gelir kamu sektörü ile özel sektör arasındaki dağılımını temsil eden bir kavram olur. Bu anlamda, sektörlere göre gelir dağılımı, devletin ekonomiye müdahale derecesini, hatta ekonomik sistemin karakterini gösterir. İktisaden kalkınmış ekonomilerde tarım sektörünün milli gelirdeki payı az, az gelişmiş ekonomilerde tarım milli gelirdeki hissesi fazladır. İktisadi kalkınma tarihinde tarım sektöründen sonra sanayi sektörü ve sanayi sektöründen sonra da hizmetler sektörü gelişmiştir.

Bu gün az gelişmiş ekonomilerde tarım sektöründen hizmet sektörüne sıçramak gibi bir olayla karşılaşmaktadır (Türk, 2007:314-315).

1.2.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı belirli bir coğrafyanın farklı bölgelerinde yaşayan bireylerin milli gelirden aldıkları payı gösterir (Doğan ve Tek, 2007:98).

Ulusal gelirin bir ülke içindeki değişik bölgelere dağılımı farklı olmaktadır. Böylece, bölgesel dağılım, bir ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan insanların ulusal gelirden ne oranda pay aldıklarını gösterir. Bu dağılım, bölgeler arasındaki farkların ortaya konulmasında kullanılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bölgesel gelir dağılımı, gelişmekte olan ülkelere oranla daha dengeli olmaktadır. Doğal olarak ülkenin sahip olduğu büyüklük, bölgeler arasından iklim ve arazi özelliklerinin farklılığı ve sosyolojik özellikler de gelir dağılımında etkili olmaktadır (Uysal, 1999:9).

1.3. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler

Gelir dağılımını etkileyen bir çok faktör bulunmaktadır. Bu bölümde gelir dağılımını etkileyen faktörlerden, emeğin dağılımı, cinsiyet yapısı, yaş yapısı, eğitim düzeyi, servetin dağılımı, faktör fiyatları, enflasyon, kayıtdışı ekonomi, dolaylı-dolaysız vergiler ve negatif vergilere değinilecektir.

1.3.1. Emeğin Dağılımı

Bir ekonomideki üretim faktörlerinin dağılımına bakıldığında, bu faktörlerden emeğin yetişkin insanlar arasında eşit bir şekilde dağıldığı görülecektir. Ancak gerçekte durum böyle olmayıp toplumu oluşturan bireylerin sahip olduğu emeğin vasfı bakımından farklılıklar görülmektedir. İşte emeğin vasfının dağılımındaki bu farklardan dolayı bireyle arasında ücret farklılıkları doğmaktadır (Ulusoy, 2003:263).

Her ekonomik sistemde farklı işgüçlerine farklı talepler vardır. Ayrıca, arzu tayin eden tek faktör ücret değildir. İşin niteliği veya o işin gerektirdiği beceriyi elde etmenin zahmetli oluşu gibi etkenler de emek arzı üzerinde etkide bulunur. Onun için, çeşitli vasıftaki işleri, elde etme ile ilgili bütün engeller ortadan kalksa dahi emek gelirleri arasında farklar mevcut olabilir (Türk, 2007:321).

Bir toplumda emeğin vasfının dağılımını eşitlemede kullanılacak en etkili yöntem; eğitim ve sağlık hizmetleridir. Bu nedenle eğer emeğin vasfının eşit dağılımı isteniyorsa bu hizmetlerin toplumun tüm üyelerinin eşit olarak yararlanabileceği şekilde sunulması gerekmektedir. Bunun için eğitim ve sağlık hizmetlerinin düşük gelirlere daha ucuz ve kolay olarak sunulması gerekmektedir (Ulusoy, 2003:263).

1.3.1.1. Cinsiyet Yapısı

Nüfusun cinsiyet ayrımı, nüfusun gelecekteki artış potansiyelini belirlemektedir. Bunu belirleyende dış olaylar ve nüfusun kendi yapısıdır. Dış olaylar, örneğin savaşlarda daha çok erkek nüfusun azalması yoluyla dengenin

bozulması olayıdır. Ancak, çeşitli yaş gruplarında durum değişiklikler göstermekte, belirli yaşlarda erkek nüfus fazla olduğu halde, belirli yaşlarda ise, kadın nüfus fazlalık göstermektedir.

İkinci olarak, cinsiyet dağılımı, faal nüfus bakımından önemli olmaktadır. Bu durum kadın ve erkeklerin öteden beri süregelen, belirli işlerin yapılması bakımından önemli görülmüştür. Konu, belki günümüzde az gelişmiş ülkeler açısından önemli olabilir. Çünkü, buralarda tarım hala önemli bir ekonomik kesim durumundadır. Ancak gelişmiş ülkeler bakımından bu alanda farkın kalmamış olduğunu belirtmek gerekir. Kadın ve erkek, her ikisi de iktisadi kesimlerin ve alt kolların hepsinde yer almakta ve çaba harcamaktadırlar (Kuyucuklu, 1986:98).

1.3.1.2. Yaş Yapısı

Nüfusun yaş yapısı çok önemli olmaktadır. Çünkü, bir nüfusta yaş dağılımı, çalışabilecek nüfusun, yani işgücü veya faal nüfusun miktarını da göstermektedir. Nüfusun yaş yapısı genellikle nüfus pramidiyle gösterilir. Uluslararası verilere göre 15-65 yaş arasındaki nüfus faal nüfusu, yani işgücünü oluşturmaktadır. Gerçi, bu yaş sınırları gelişmiş ve az gelişmiş ülkelere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Örneğin, az gelişmiş ülkelerde faal nüfusun fiili alt sınırı 15 yaşın altına düşebilmekte, üst sınırı da sosyal güvenlik sisteminin eksikliği veya bu sistemlerin tüm kesimleri kapsamaması nedeniyle 65 yaşa aşabilmekte, ama yaşam süresinin buralarda kısalığı nedeniyle genellikle bu yaşa gelinememektedir. Bu ülkelerde genellikle 15 yaşın altında da çalışmak durumunda kalınmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde ise, durum oldukça farklıdır. Genç yaştaki nüfus, belirli nitelikleri ve becerileri kazanabilmek amacıyla, genel ve mesleksi eğitimi sürdürmekte ve bundan sonra daha verimli olabilecek biçimde üretime katılmaktadır. Yaşam koşulları iyileştirilmiş olduğu için de, ortalama yaşam süresi 65 yaşın oldukça üstünde olmaktadır. (Kuyucuklu, 1986:94).

1.3.1.3. Eğitim Düzeyi

Eğitim olanaklarının toplumun tüm bireylerini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması, gelirin dağılımını da olumlu yönde etkilemektedir. Çağdaş bir toplumda nitelikli bir iş gücünün sağlanabilmesi, yeterli bir eğitim almaya bağlıdır. Yüksek gelir getiren mesleklere girmeye engel teşkil eden nedenleri ortadan kaldıracak bir eğitim reformu, emek gelirleri arasındaki eşitsizlikleri en aza indirmektedir. Bu yüzden devletin her isteyen ve yetenekli olan vatandaşlarına, yüksek gelir getiren mesleklere girme olanağı sağlayan bir eğitim sistemini kurması zorunludur (Türk, 2001:326-327, akt. Ay, 2004:112).

Konuya ilişkin yapılan araştırmalara göre, babaların meslekleriyle çocukların gelir düzeyleri arasında oldukça yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Örneğin, bir çok ülkede yapılan araştırmalara göre, gelir düzeyi en yüksek olanların babalarının yüksek düzeyde yönetici ya da üst gelir gruplarında yer alan kişiler oldukları saptanmıştır. ABD, Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelere ilişkin bu sonuçlar, eğitim hizmetlerinden daha çok yüksek gelir grubundakilerin yararlandığını göstermektedir. Gerçekten, özel üniversitelerin uyguladıkları yüksek harçlar nedeniyle düşük gelir

gruplarındakiler kolayca dışlanabildiklerinden, eğitim kurumları kalite yönünden farklılaştırılarak, gelir dağılımı önemli ölçüde bozulmaktadır. Buna karşın, birçok Kıta Avrupası ülkesinde üniversitelerde eğitimin kalitesi aynı düzeyde tutulduğundan ve eğitim olanakları yetenekli öğrencilere eşit bir biçimde verildiğinden, gelir dağılımı daha iyi durumdadır. Böylece, eğitim olanaklarından herkesin eşit bir biçimde yararlanmasıyla, düşük gelirli ailelerin çocuklarının bir yandan gelir düzeyi yükseltilirken; diğer taraftan üst sosyal sınıflara atlamaları da sağlanmış olur (Şener, 1996:17).

1.3.2. Servetin Dağılımı

Servetin dağılımı tüketici birimleri arasındaki gelir dağılımı üzerinde etkide bulunur. Çünkü, servet gelirleri servet dağılımına göre, tüketici birimleri arasındaki gelir dağılımının eşit veya eşitsiz olması sonucunu doğurur. Servetin dağılımı incelendiği vakit, vasıflı emek dağılımına nazaran, daha eşitsiz olduğu görülmektedir. Durum böyle olunca, servet gelirleri emek gelirlerine göre eşit olmayan bir şekilde dağılmıştır (Türk, 2007:321).

Türkiye dahil, Batı Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalar, gelir getiren servetin çok büyük bir kısmının küçük bir grubun mükellefiyetinde olduğunu göstermiştir. Buna mukabil, büyük çoğunluk bu imkanlardan yoksundur. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi, bütün olanaklara rağmen emeğin niteliğini artırabilme imkanının sınırlı olması, ikincisi de, gelir eşitsizliklerinin bir üst sınırı olması. İnsanların, yani tüketici karar birimlerinin gelir elde etmeden yaşaması mümkün değildir. Ama, herkesin aynı düzeyde gelir elde etmesi ve aynı miktar servete sahip olması da mümkün değildir (Özbilen, 1998:382).

Servet sahibi kişilerin diğer bireylere nazaran gelir elde etmeleri daha kolay olmaktadır. Aynı şekilde yüksek gelirlerin servet biriktirmeleri düşük gelirli kişilere nazaran daha kolay olmaktadır. İşte servet ile gelir düzeyi arasındaki bu pozitif ilişki nedeniyle, servetin toplumun geniş sosyal tabakalarına yayılması ve servetten elde edilen kazançların eşitliği sağlamaya yönelik olarak daha ağır bir şekilde vergilendirilmesi gerekmektedir (Ulusoy, 2003:264).

1.3.3. Faktör Fiyatları

Son yarım asırdan beri ekonomik ve sosyal hayata devlet müdahalesi kabul edilmiş bulunmaktadır. Devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesi bazen kendini üretim faktörlerinin fiyatlarını düzenlemek şeklinde göstermektedir. Nitekim, devlet, bu amaçla ekonomide faiz haddini saptamakta, işçiler en az ücret düzeyi denen düzeyin altında ücret almamakta, bazen kiralalar dondurulmakta ve karın azami tavanı belirtilmekte, belirli ürünlerin fiyatlarının destekleme alımlarıyla en az bir düzeyin altına düşmesi önlenmektedir (Türk, 2007:327).

Servet ve iş gücünün dağılımını baz olarak sabit kabul edersek, faktör fiyatlarındaki değişimler tüketici birimleri arasındaki gelir dağılımını fiyatı değişen faktörün lehine veya aleyhine değiştirir. Faktör fiyatlarının sıfıra düştüğü bir ekonomide servet birikimi, tek başına gelir artışlığı yaratamaz. Yine aynı şekilde devletin faiz hadlerini durdurması, binaları kontrol altına alması, gelir dağılımını belirli bir kesim lehine değişmesini önlediği gibi, belirli sosyal tabakaların gelirlerini de reel olarak yükseltebilir (Özbilen, 1998:382-383).

1.3.4. Enflasyon

İstikrarsız bir ekonominin göstergesi olan enflasyon gelir dağılımında eşitsizliğe yol açan temel unsurlardan biridir. Sermaye gelirleriyle emek gelirleri arasında emek aleyhine dengesizliğe yol açan en önemli araçlardan biri enflasyondur. Enflasyon, gelir dağılımı üzerinde lineer olmayan bir etkiye sahiptir: yüksek enflasyon gelir dağılımındaki eşitsizliği önemli ölçüde artırır; ancak, enflasyon oranının aşağı çekilmesi gelir dağılımında doğrudan doğruya bir iyileşmeye yol açmaz. Öte yandan, enflasyon gelir dağılımı üzerinde tersine artan oranlı bir vergi ile benzer etkilere sahiptir. Yüksek gelire sahip kesimler enflasyon karşısında genellikle kendilerini iyi koruyacak imkanlara sahiplerken enflasyon sabit gelirli kişiler üzerinde son derece kötü etkilere sahiptir (Altınışık ve Peker, 2008:106).

1.3.5. Kayıtdışı Ekonomi

Kayıtdışı ekonomi, genellikle ekonomik verimliliğin düşmesine neden olmakta, yarattığı sosyal sorunları yanında vergilendirilmeyen bir alan olması sebebiyle de kamu gelirlerine bir katkı sağlamamaktadır. Ayrıca, benzer mal ve hizmet üretiminde bulunan kuruluşlar arasında kayıt içi-kayıt dışı kesimde faaliyet göstermelerine bağlı olarak da etkin bir rekabet ortamının oluşmasını engelleyerek rekabetçi bir piyasa yapısının oluşmasını olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu da gelir dağılımını bozmaktadır (Altınışık ve Peker, 2008:105-106).

1.3.6. Dolaylı-Dolaysız Vergiler

Gelişmekte olan ülkelerde en büyük kamu gelir kaynağını dolaylı vergiler olarak isimlendirilen mal ve hizmetlerden alınan vergiler oluşturmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde dolaylı vergiler ayrıca tasarrufları teşvik ederek ve döviz tasarrufu sağlayarak kalkınma açısından önemli bir rol oynayabilirler. Ayrıca, dolaylı vergiler, ekonomide nispi fiyatları bozarak, tüketimin kısılmasını, tasarrufun teşvik edilmesine yardımcı olabilir (Ataç, 2006:328-329).

Kişisel gelir ve servet vergileri ile kurumlar vergisi dolaysız vergiler grubuna giren temel vergilerdir. Kişisel gelir ve kurumlar vergisi, özellikle ekonomik kalkınmanın ileri aşamalarında genel vergi sistemi içinde önemli bir yer tutarlar.

Dolaysız vergiler veya daha özel olarak kişisel gelir vergisi, vergilemede adalet ilkesini gerçekleştirmenin en uygun aracıdır. Vergi yapısı içine otomatik istikrarlılık katma özellikleri ile ilgili olarak, dolaysız vergiler, gelişmiş ülkelerde bile, ekonomik istikrarın gerçekleştirilmesi için çok önemli bir araç olarak düşünülmektedir. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerin vergi analizlerinde de, vergilemede geleneksel artan oranlılık ve adalet ilkelerine önemle işaret edilmekte ve bu tür ülkelerde gelir ve servetlerin vergilendirilmesinin daha çok kullanılması gereği üzerine de durulmaktadır (Ataç, 2006:327).

Genel olarak dolaysız vergilerin dolaylı vergilere oranla daha adil oldukları kabul edilir. Bunun sebebi, dolaysız vergilerin, yükümlünün iktisadi iktidarına uydurabilme olanaklarının daha fazla oluşudur. Gerçekten, dolaysız vergilerin

şahsileştirilmesi yani, yükümlünün mali gücü ile uyumlu hale getirilebilmesi daha kolaydır. Çünkü, bu kategoriye giren vergilerin yükümlüleri genellikle önceden bellidir. Ayrıca, bu vergiler ödeme gücünü harcamalara oranla daha gerçekçi bir biçimde temsil eden gelir ve servet unsurları üzerinden alınmaktadır.

Dolaylı vergilerde yukarıda açıklanan olanaklardan yararlanılması, yani bu vergilerin şahsileştirilebilmesi mümkün değildir; hiç değilse çok zordur. Çünkü, dolaylı vergilerin yükümlüsü anonimdir. Bu vergileri kimin, ne zaman, nerede ve ne vesile ile vergiyi doğuran olayın ne şekilde gerçekleşeceği bilinmediğinden ödeyeceği belli değildir. Bu sebeple de, vergiyi, yükümlünün ödeme gücü ile uyumlu hale getirmeye yarayan tekniklerden yararlanabilmek mümkün olamamaktadır (Nadaroğlu, 1981:357-358).

Dolaylı vergilerin daha verimli oldukları yani devlete daha fazla gelir sağladıkları ileri sürülse de bu konuda kesin bir yargıya varmadan önce göz önünde tutulması gereken bazı hususlar vardır.

Dolaylı vergiler gerçi konjonktüre ve fiyat hareketine karşı daha hassastır. Bu sebeple, konjonktürün yüksek seyrettiği dönemlerde dolaylı vergilerin verimi de süratle yükselir. Ancak, konjonktürün düşük seyrettiği dönemlerde bunun tam tersi olur ve dolaylı vergilerin verimi süratle düşer. Buna karşılık, dolaysız vergiler konjonktüre karşı daha az hassastırlar. Çünkü, bu yıl elde edilen gelirin vergisi -kaynağında tevkif hariç- ertesi yıl ödenmektedir. Ayrıca, milli gelirdeki değişiklikleri kolayca izleyebilen gelir vergisi hariç, servet üzerinden alınan vergilerin hasılatının da konjonktüre paralel bir seyir takip etmesi mümkün değildir. Zira, bunların matrahı genellikle beyana dayanan kıymet olduğu için bu matrahların kısa sürelerde yeniden saptanması mümkün olamamaktadır (Nadaroğlu, 1981:359-360).

Adil oldukları için dolaysız vergilerin yükümlü psikolojisine daha uygun düştüğü zannedilirse de durum gerçekte öyle değildir. Çünkü, dolaysız vergilerde, yükümlü, vergi alacaklısı olan idare ile karşı karşıya gelmekte ve bu hal kendiliğinden sınırlı bir havanın ve bazı tepkilerin doğmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, dolaysız vergilerin büyük bir kısmı vergiyi ödemek için vergi dairesine, bankaya veya posta idaresine gitmeyi icap ettirdiği gibi beyanname doldurması vb. külfetlere katlanılmasını da gerektirmektedir. Bütün bunlar zamanında ve doğru olarak yapılmazsa oldukça ağır cezalara çarptırılmak da söz konusudur. Bu koşullar altında, yükümlülerin, daha adil olduğunu göz önünde tutarak dolaysız vergileri tercih etmeleri pek mümkün değildir (Nadaroğlu, 1981:361).

Dolaylı ve dolaysız vergilerin ayırım şekillerinden ilki yansıma ölçüsüdür. Bu ölçüye göre, dolaysız vergileri, dolaylılardan ayıran özelliklerden birisi, verginin ödenmesi bakımından aracı bir mükellefin söz konusu olup olmamasıdır. Vergi, asıl mükellef olarak düşünülmüş olan kişinin iktisadi unsurlardan doğrudan alınıyorsa ve aktarılamıyorsa dolaysız yapıdadır. Gelir, kurumlar, emlak vergileri bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Mükelleflerin, vergi yüklerini başkalarına devretmesi yani yansımaları halinde vergi dolaylıdır. Dolaysız vergilerde mükellef vergiyi sonuçta, kural olarak kendi mal varlığından ödemek durumunda kalmakta yasalar önünde vergi mükellefi olarak kabul edilen kişi ile vergi sonucu malvarlığı azalan kişi aynı olmaktadır. Oysa dolaylı vergilerde vergi mükellefi vergiyi genellikle ödedikten sonra, fiyat mekanizması içerisinde başkalarına aktarmaktadır. Buna göre, mükelleflerin

vergi yüklerini başkalarına devredemediği vergiler dolaysız, başkalarına çeşitli yollarla devredilebildiği vergiler ise dolaylı olarak nitelendirilmektedir. Dolaylı vergilere; üretim, toptan satış, perakente satış aşamalarında alınan bazı üretim ve tüketim vergileri örnek olarak gösterilebilir.

Bu ayırım şekli vergi yansımalarının yön değişmesi halinde eleştirilmektedir. Yansıtılabilir nitelikte olmasına karşın, ekonomik koşullar nedeniyle aracı mükelleflerin üzerinde kalması durumunda, vergi dolaylı yapıdan dolaysız yapıya dönüşmüş olacaktır. Ayrıca, dolaysız bir verginin de zaman zaman yansıtılabildiği görülmektedir. Bu ayırım şekli bakımından, verginin yansımaları ile ilgili sınırların çizilmesine, belirlenmesine ihtiyaç vardır. Ekonomik koşullarla yakından ilişkili olan bu durumun ise, açıkça ortaya konulması çok güçtür. İstisnaları dışında hemen bütün vergilerin çeşitli şekillerde kişiden kişiye transferi olanağı vardır. Hangi verginin, ne zaman mükellefi üzerinde kalacağı, ne zaman başka kişilere aktarılacağı önceden kesin olarak bilinmemektedir. Ekonomik koşullara göre verginin kısmen ya da tamamen aktarılabilmesi olasılığı, verginin bazen dolaysız bazen de dolaylı sayılması sonucu yaratabilmektedir.

İkincisi vergilendirme usulü ve tahsil şekli ölçüsüdür. Bu ölçüye göre vergi, konuları düzenli ve sürekli olan, kesintisiz bir şekilde ortaya çıkan olaylardan; mükellefi adına tarh, tahakkuk ve doğrudan doğruya tahsil olunuyor ise; dolaysız vergi sayılacak, aksi takdirde dolaylı vergiler içerisinde düşünülecektir. Bu anlamda gelir, kurumlar, bina ve arazi vergileri; yasa koyucunun vergilendirmeyi amaçladığı kişilere ve sahip oldukları vergi konularına, belirli bir tahakkuk ve tahsil usulü içerisinde ve belirli zamanlarda uygulanmaları nedeniyle dolaysız vergiler olarak kabul edilecektir. Oysa; gümrük, istihsal ve istihlak vergileri ile hizmet vergilerinin kim tarafından üstlenileceği, vergiyi doğuran olayın ortaya çıkış zamanı, dolaysız vergilerinki gibi kesin ve net değildir. Verginin nihai ödeyicisi, ancak vergi kanunlarının verginin doğumunu bağladıkları olayın ortaya çıkması anında kesin olarak belli olur. Konu bu açıdan ele alındığında, vergilendirilmesi gereken unsur ve olayların belirli bir dönem içerisinde ortaya çıkış tarihlerini ve büyüklüklerini öngörmek olanağı bulunmamaktadır. Bu vergiler, verginin tahsili bakımında bir aracı mükellefin kabulünü gerektirmektedir. Verginin asıl yüklenicisi, yapılan alışveriş ya da yapılan işleme bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Uygulamanın işleyiş biçimi göz önünde bulundurulmak suretiyle vergilendirme usulü ve tahsil şekli ölçüsü geliştirilmiş olmakla birlikte, vergiler arasında tam bir ayırım yapılması açısından bu ölçü de yetersiz kalabilmektedir. Vergiyi doğuran olayın, vergi konularının, mükelleflerin ve matrahlarının, verginin ödenme şekil ve zamanlarının yasalarda belirtilmiş olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir. Yalnızca, özellikle nihai ödeyici açısından bir belirsizlik vardır (Akdoğan, 2009:290-291-292).

1.3.7. Negatif Gelir Vergisi

İlk defa 1960'lı yıllarda Milton Friedman tarafından Capitalism and Freedom isimli kitabında Negative Income Tax (NIT) adıyla dile getirilen görüş, köklerini İngiltere'de 1795 yılında uygulamaya konan Speenhamland Sistemi'nden almıştır (Kabasakal, 1995:184).

Ekonomik kalkındırmayı hızlandırmak için sermaye geliri elde edenler lehine konulan teşvik önlemleri ve vergi kaçakçılığı ile vergiden kaçınabilme olanaklarının varlığı nedeniyle, gelir vergisinin artan oranlı gelir vergileri ile gelir dağılımı düşük gelirler aleyhine bozulur. Bu nedenle, negatif gelir vergisiyle, gelir dağılımını düzeltme amacı güdülmektedir.

Uygulanmakta olan pozitif gelir vergisi sisteminde, belli bir düzeyin üstünde gelir elde eden kimselerden vergi alınmaktadır. Negatif gelir vergisi ise, bir kimsenin saptanan gelir düzeyinin üstünde gelir elde edememesi durumunda, devlet tarafından bu kimseye vergi ödemesi yapılmasıdır.

Böylece verginin uygulanmasındaki temel ilkeye göre, negatif gelir vergisiyle fakirlik boşluğu (poverty gap) doldurulmak istenmektedir. Fakirlik boşluğu, en az gelir düzeyi ile bunun altında elde edilen gelir arasındaki farktır. Hiç gelir elde edilmemesi durumunda fakirlik boşluğu, en az geçim düzeyine eşittir. Negatif gelir vergisi, sosyal güvenlik hizmetlerinden, daha geniş kapsamlıdır. Çünkü, sosyal güvenlik hizmetlerinden, daha önce üyelik aidatı ödeyenler yararlanırlar. Negatif gelir vergisi ise, en az geçim düzeyinin altında gelir elde eden düşük gelirli olanların tamamına ödenmektedir.

Ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için sermaye geliri elde edenler lehinde konulan teşvik önlemleri ve vergi kaçakçılığı ile vergiden kaçınabilme olanaklarının varlığı nedeniyle, gelir vergisinin artan oranlı tarifesi, düz ya da azalan oranlı bir tarifeye dönüşmektedir. Böylece artan oranlı gelir vergileri ile gelirin dağılımı düşük gelirli olanların lehine bozulur. Bu nedenle, negatif gelir vergisiyle, gelirin yeniden dağılımını düzeltme amacı güdülmektedir (Şener, 1996:248-249).

Friedman'a göre negatif gelir vergisinin uygulanması hiç bir dezavantaj içermemektedir. Ancak OECD ve Green bazı teknik problemlerin olabileceğini kaydetmektedir. Birer teknik problem olması yanında aşağıdaki hususlar, negatif gelir vergisinin uygulanması sırasında dikkate alınması gereken unsurlar olarak tespit edilmiştir (Kabasakal, 1995:185-186).

- Negatif gelir vergisinin temeli ailenin tanımı konusunda tam bir fikir birliği sağlamak mümkün olamamaktadır. Aile sadece evli çiftler ve çocuklardan oluşan bir birlik midir? Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşması yeterli midir? Tek başına veya hane halkı tanımına uygun olarak bir arada yaşayanların durumu nasıl değerlendirilecektir?

- Aile büyüklüğü ile negatif gelir transferi arasındaki ilişkinin kurulması için objektif bir ölçü geliştirmek kolay değildir.

- Breakeven seviyesini tespit etmek ve bunu aile ile ilişkilendirmek için her kesimin kabul edeceği bir ölçüyü belirleyebilmek kolay değildir. Breakeven seviyesindeki geliri belirleyebilmek mümkün olsa bile kamu ekonomisinin diğer önceliklerini sisteme dahil etmek ve edilmese bile konjonktürel sebeplerle breakeven seviyesini düşürmek politik sakıncalar doğurabilecektir.

- Brüt geliri her ülkede ve her aile için tespit edilmek pratik olarak mümkün olamayabilir. Özellikle kayıtdışı ekonomilerin yoğun olduğu (Türkiye gibi) ülkeler için bu zorluk daha da artmaktadır.

- Aile geliri sezon, yıllar veya başka dönemler itibarıyla çeşitli sebeplerle dalgalanma gösterebilir. Dalgalanma dönemlerinin hangisinin esas alınacağı veya bunun nasıl tespit edileceği de tartışma konusudur.

- Aile gelirinin yıllık esasa göre belirlenmesi aileyi negatif gelir vergisi transferinden bir yıl mahrum bırakacaktır. Tespitlerin aylık yapılması ise programın maliyetini artıracak muhakkaktır.

- Programın uygulanabilirliği bazı kurumsal engeller taşımaktadır. Bunlardan birincisi program yönetiminin getireceği ek mali külfettir. İkinci engel ise yardımseverlerin davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Yüksek gelirli kişiler negatif gelir vergisinin ve kendilerinin belirlediği yardım eğilimlerini bozacak ve ek yardım isteğini kaybedeceklerini savunmaktadırlar.

- Negatif gelir vergisi transferinin, mevcut programların düşük geliriyle sağladığı transferin altında olması ihtimali karşısında negatif gelir vergisinin tatbiki önemli ölçüde sınırlanmış olacaktır.

- Negatif gelir vergisinin düşük geliriyle sağladığı "garantili gelir" çalışma isteğini olumsuz olarak etkileyebilir.

1.4. Gelir Dağılımı Eşitsizlik Ölçüm Yöntemleri

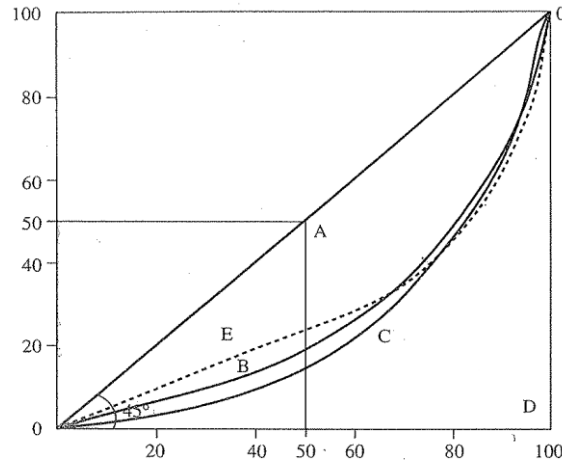
Gelir eşitsizliği, belirli bir orandaki nüfus diliminin ulusal gelirden aldığı pay ile aynı orandaki bir başka nüfus diliminin ulusal gelirden aldığı pay arasındaki farklılığı göstermektedir (Karluk, 2002:61). Bu bölümde yaygın olarak kullanılan eşitsizlik ölçüm yöntemleri olan Lorenz Eğrisi, Gini Katsayısı, Atkinson Eşitsizlik Ölçüsü ve Kuznets Katsayısına değinilecektir.

1.4.1. Lorenz Eğrisi

Lorenz (ya da toplanma) eğrisi, bir nüfusun gelir dağılımının tam bir tanımı için en yaygın gereçtir. Lorenz eğrisi, kümülatif gelir payını, kümülatif nüfus payının bir işlevi olarak tasvir eder (Shkolnikov vd., 2003: 308).

Kamu ekonomisinin gelir dağılımı fonksiyonunun amacı, bütçe politikalarıyla, mümkün olduğu kadar, eşit gelir dağılımını gösteren Lorenz Eğrisi'ne doğru yaklaşmaktır. Bu durum, aşağıda Lorenz Eğrisi analizi yardımıyla açıklanmaktadır (Şener, 1996:19).

Şekil 1: Eşit Gelir Dağılımını Gösteren Lorenz Eğrisi

Kaynak: Şener, 1996: 20

Şekil 1'de yatay eksen, toplumun alt gelir grubundan en yüksek gelir grubuna kadar mevcut aile sayısının toplam aile sayısına olan oranını kümülatif olarak göstermektedir. Böylece, toplam aile sayısının ilk %20'sini alt gelir, ikinci %20'sini alt orta, üçüncü %20'sini orta, dördüncü %20'sini üst orta, sonuncu %20'sini üst gelir grubundaki aileler oluşturmaktadır. Şekilde dikey eksen ise, gelirin mutlak anlamda eşit dağıtıldığı bir durumda, her gelir grubunun ulusal gelirden aldıkları payları yine %20'ser oranlarıyla kümülatif olarak göstermektedir. Şekle göre, gelirin mutlak anlamda eşit olarak dağıtıldığı noktaların geometrik yeri 45° doğrusudur ($00'$). Eğri üzerindeki örneğin (A) noktası, toplam ailelerin yarısının ulusal gelirin yarısını aldığını göstermekte, gelirin tamamen eşitsiz bir biçimde dağıtıldığı durumu ise, $0D0'$ dik kenarları göstermektedir. Bu ilişkilere göre, bir toplumdaki mevcut gelir dağılımını gösteren (B) Lorenz Eğrisi, her iki uç gelir dağılımı arasında kalmaktadır. Bu eğri (D) noktasına yaklaşıkça gelir dağılımı bozulmakta, buna karşın, 45° lik doğruya ya da ($00'$)'ye yaklaştıkça gelir dağılımı giderek daha adil olmaktadır (Şener, 1996:20).

1.4.2. Gini Katsayısı

Farklı eşitsizlik ölçüleri değişik yollarla bir eşitsizlik derecesini ya da değişkenliği bir sayı olarak ifade etmeye çalışmaktadır. Gini katsayısı en iyi bilinen ve en sık kullanılan, Lorenz Eğrisi'ne bağlı sapma ölçüsüdür (Shkolnikov vd., 2003:310). Katsayı, mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz Eğrisi arasında kalan alanın, mutlak eşitlik doğrusu altında kalan üçgenin alanına oranıdır. Eğer toplumda gelir dağılımı yüzde yüz eşit ise, gini katsayısı sıfır olur. Katsayı mutlak anlamda 1'e yaklaştıkça, gelir dağılımında eşitsizlik artıyor demektir (Karluk, 2002:59). Gini Katsayısının formülü (Aktan, 2002:33-34):

$$G = \left[\frac{1}{n^2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |Y_i - Y_j| f(Y_i) f(Y_j) / 2\mu \right]$$

Y_i = i. nci hanenin geliri,

Y_j = j. nci hanenin geliri,

$f(Y_i)$ = i. nci hanenin gelir çokluğu,

$f(Y_j)$ = j. nci hanenin gelir çokluğu.

Gelir grupları arasındaki gelir transferleri Gini Katsayısı'nı etkiler. Objektif bir istatistiki bir ölçüt olmasına rağmen üst ve alt gelir düzeyindeki yığılmaları dikkate almaz. Bu nedenle yığılmanın alt gelir gruplarında yoğun olduğu Gelişmekte Olan Ülkeler ile yığılmanın orta kesimlerde daha yoğun olduğu Gelişmiş Ülkelerin Gini Katsayılarının karşılaştırılması halinde sonuçlar dikkatle yorumlanmalıdır.

1.4.3. Atkinson Eşitsizlik Ölçüsü

Değişik gelir dağılımlarını çeşitli eşitsizlik ölçülerine göre sınıflandırdığımızda, ortaya düzgün olmayan bir sıralama çıkabilir. Bunun sebebi, eşitsizliğe verilecek ağırlıkların farklı olmasıdır. Bu ağırlıklar değer yargılarından bağımsız olmadıklarından dolayı, Atkinson, bir sosyal refah fonksiyonunu varsayarak çeşitli eşitsizlik ölçülerini bu sosyal refah fonksiyonuna göre yeniden sıralamaya çalışmıştır. Atkinson'un sosyal refah

fonksiyonunda, toplumun eşitsizliğe verdiği değer (ağırlık) 0 ile sonsuz arasındadır. Bu ağırlığı 0 olması, toplumun gelir dağılımı konusunda kayıtsız olduğunu, ağırlığın sonsuz olması ise, toplumun sadece en düşük gelir grubuna sahip olan kişilerle ilgilendiğini göstermektedir. Atkinson eşitsizlik ölçüsü, gelirlerin eşit dağılması durumunda belirli bir zamandaki sosyal refah seviyesine ulaşabilmek için o zamanki toplam gelirin ne kadarlık bir kısmının yeterli olduğunu açıklamaktadır (Karluk, 2002:62).

1.4.4. Kuznets Eğri (Ters U) Hipotezi ve Kuznets Katsayısı

Simon Kuznets (1955) 20. yüzyıl ortalarında dengesizliğin çeşitli uluslarda azalmış olduğunu belirtmiş ve bunun muhtemelen daha önceden doğduğunu varsaymıştır. Ayrıca, Kuznets onun eğrisini açıklayabilecek olanın, talep-tarafı güçler olduğunu düşünmüştür: yani, teknolojik ve yapısal değişim sermaye ve yetenekler için talebe hizmet etmeye meyillidir, tasarruf ise vasıfsız işgücüne. Bu işgücü tasarrufu şartları, hem teknolojik değişim oranı (yetişme) ve hem de yapısal değişim oranı (kentleşme ve sanayileşme) yavaşladığında, nihayet hafiflemiştir. Sonunda, işgücü tasarrufu durdu ve diğer daha eşitlikçi güçler etkilerini göstermekte serbest kaldılar. Buna Kuznets Eğri Hipotezinin güçlü versiyonu denebilir, gelir dengesizliği önce yükselir ve sonra gelişmeyle geriler. Hipotezin güçlü versiyonu güçlüdür çünkü başka herhangi bir etki tarafından şarta bağlı değildir. Talep her şeyi halleder.

Kuznets Eğri Hipotezinin zayıf versiyonu daha karmaşıktır. Bu talep güçlerinin, yeterince güçlü olduğu takdirde başka herhangi bir güç tarafından dengeleneceğini ya da sağlamlaştırılabileceğini savunur. Evdeki bazı demografik dönüşüm güçleri, dengesizlikteki yükselmeyi sağlamlaştırarak, genç ve gelişimde erken parasız emek piyasasını, gereğinden fazla mal çıkarıp boğabilir. Ya da işgücü eksikliği OECD'ye göç veya petrol zengini ekonomiler, (yaşlılar işçi dövizini alırken) evde duran genç ve parasızları daha seyrek hale getirerek, zıt bir etki yapabilir. Bu demografik dönüşümün ölçüsüne ve dünya ekonomisinin düzensiz göçe yer bulup bulamamasına bağlıdır. Yüksek kayıt oranlarına ve cehaletin ortadan kaldırılmasına bağlı olan bir kamu politikası, becerilere verilen primi ve ücret eşitsizliğini aşındırarak, kalifiye ve okumuş işçi sağlanmasına büyük ölçüde tesir edebilir. Ya da kamu politikası bu liberal tutumu almayıp, bunun yerine beceri priminin ve onunla birlikte ücret eşitsizliğinin artmasına izin verebilir. Liberal ticaret politikalarına bir taahhüt, işgücü eksik ekonomilerde emek-yoğun malların istilasına izin verebilir, böylece vasıfsızları dağıtımın dibinde zararlı çıkarılabilir. Ya da, ticaret politikaları bu menfaatleri koruyabilir. Ve, ihracat hamlesi vasıfsız işçi talebini artırırken ve böylece dipteki genel işçi gelirlerini çoğaltırken, işçi fazlalığı olan ülkeleri sanayileştirmede liberal ticaret politikalarına bir taahhüt, OECD pazarlarındaki emek-yoğun malların istilasına izin verebilir. Ya da, ticaret politikaları bunun yerine ithalatta rakip sanayilerdeki vasıfların menfaatlerini koruyabilir. Son olarak, bu tür ekonomilerde bir ihracat hamlesi bu kaynaklardaki rantları ortaya çıkaracağından ve böylece bu kaynaklara sahip olan en üsttekilerin gelirlerini artıracığından, doğal kaynaklardan gelen yetenek önem arz edebilir (Higgins ve Williamson, 1999:9-10).

Kuznets Katsayısı, sektörler göre sınıflandırılmış bir Lorenz Eğrisi ölçütüdür. Katsayı 0 ile 1 arasında bir değer alır ve sadece iki sektörlü bir

ekonomi için uygulanabilir. Sektörel ortalama ülke ortalamasına eşitse Katsayı sifıra eşit olur. Toplam üretimin tek bir sektör tarafından yapılması ve bu sektörün istihdamdaki payı son derece önemsiz ise Katsayının değeri 1 olur (Aktan, 2002:34).

$$K = Y_i \left[\left(\frac{X_i}{Y_i} \right) - 1 \right]$$

X_i = i. nci sektörün üretimdeki payı,

Y_i = i. nci sektörün istihdamdaki payı.

Kuznets Katsayısı ölçütü, bireysel veya hanehalkı gelirler için yeterli verilerin olmadığı ülkelerde gelirin fonksiyonel dağılımının uygun bir ölçütünü oluşturmaktadır.

Aynı zamanda gelir bölüşümünü hanehalkından çok sektörlere göre ölçülmesi bazı amaçlar için daha yararlı olabilmektedir (Öztürk ve Göktolga, 2010:13).

2. TÜRKİYE'DE GELİR DAĞILIMI

Türkiye'de gelir dağılımı araştırması 1987'den bu yana TÜİK tarafından yapılmaktadır ve hesaplamalarda gini katsayısı ölçüsü kullanılmaktadır.

Tablo 1: Cinsiyet Ve Eğitim Durumuna Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç
Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL)

	Erkek	Kadın
2006		
İlkokul ve Altı	9.952	8.159
İlköğretim ve Ortaokul	9.999	8.064
Lise	12.042	11.182
Meslek Lisesi	17.312	11.990
Yüksekokul ve Üstü	29.258	23.899
2010		
İlkokul ve Altı	13.526	11.065
İlköğretim ve Ortaokul	13.505	10.949
Lise	16.907	15.049
Meslek Lisesi	22.195	17.109
Yüksekokul ve Üstü	37.878	31.437

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov.tr, e.t. 26.12.2012

Tablo 1.'de 2010 yılında 2006 yılına kıyasla brüt kazançta bir artış olduğu görülmektedir. Eğitim durumu açısından en yüksek gelirin hem 2006 hem de 2010 yılında yüksekokul ve üstü grubuna ait olduğu, en düşük gelirin ise 2006 yılında ilkokul ve altı grubu iken 2010 yılında ilköğretim ve ortaokul grubuna ait olduğu görülmektedir. Bu da göstermektedir ki eğitim arttıkça kazanç yükselmektedir. Cinsiyet açısından değerlendirirsek eğitim gruplarında da yıllar bazında da kadınlar erkeklerden daha düşük gelire sahiptir.

Tablo 2: Hanehalkı Fertlerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri

İşteki Durum	Ortalama Gelir (TL)						
	Toplam	Türkiye		Kır		Kent	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2006							
Toplam	8.754	9.297	6.453	6.968	3.719	10.269	7.452
Ücretli, Maaşlı	9.069	9.268	8.262	7.180	6.568	9.677	8.465
Yevmiyeli	3.289	3.782	1.875	2.930	1.408	4.299	2.096
İşveren	20.403	20.864	15.476	15.978	6.643	21.895	17.386
Kendi Hesabına	7.002	7.757	3.390	7.030	3.221	8.876	3.739
2007							
Toplam	10.005	10.616	7.470	7.861	4.156	11.792	8.651
Ücretli, Maaşlı	10.308	10.529	9.490	8.116	7.202	11.002	9.782
Yevmiyeli	4.241	4.837	2.263	4.064	1.492	5.278	2.624
İşveren	25.411	26.279	14.501	18.533	9.228	28.176	15.855
Kendi Hesabına	8.106	8.801	4.176	7.860	3.587	10.227	5.349
2008							
Toplam	10.922	11.542	8.400	8.692	5.214	12.875	9.558
Ücretli, Maaşlı	11.471	11.770	10.422	9.685	8.652	12.242	10.696
Yevmiyeli	4.511	5.701	2.496	4.171	1.566	5.664	3.007
İşveren	26.846	27.450	19.765	19.701	14.678	29.575	22.425
Kendi Hesabına	8.344	9.224	3.724	8.176	3.419	10.960	4.314
2009							
Toplam	11.967	12.614	9446	8997	5226	14.172	10.717
Ücretli, Maaşlı	13.014	13.409	11.732	11.329	9536	13.813	11.996
Yevmiyeli	4437	4994	2446	4160	1682	5458	2932
İşveren	27.236	27.977	17.821	17.417	8459	31.013	23.055
Kendi Hesabına	8553	9407	3935	7785	3373	11.837	4709
2010							
Toplam	12.558	13.202	10.034	9894	6022	14.624	11.097
Ücretli, Maaşlı	13.707	14.080	12.470	11.892	10.451	14.487	12.704
Yevmiyeli	4960	5730	2472	4634	1646	6405	2852
İşveren	26.522	27.363	16.956	19.979	9946	29.438	20.623
Kendi Hesabına	9508	10.369	4616	9001	4009	12.476	5286
2011							
Toplam	14.159	14.899	11.355	11.429	7087	16.344	12.467
Ücretli, Maaşlı	14.904	15.355	13.488	12.491	10.748	15.894	13.826
Yevmiyeli	5420	6168	2652	4897	2298	6882	2869
İşveren	33.465	33.917	27.123	25.470	15.524	36.015	30.912
Kendi Hesabına	10.980	11.970	5628	10.946	5303	13.588	5960

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov.tr e.t. 26.12.2012

Tablo 2 incelendiğinde en yüksek gelire sahip grubun işverenler olduğu ve en düşük gelire sahip grubun ise yevmiyeli çalışanlar olduğu görülmektedir. Kentte çalışanların gelir seviyeleri kırdaki çalışanlara oranla daha yüksektir.

İşteki durumlarına göre tüm gruplar incelendiğinde erkeklerin kadınlardan daha fazla kazançta sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3: Cinsiyet Ve Yaş Grubuna Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç

	<i>Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL)</i>	
	Erkek	Kadın
2006		
<16	(*)	(0)
16-19	7414	7534
20-24	8966	9197
25-29	11.293	12.775
30-34	14.185	17.810
35-39	16.071	17.530
40-49	18.410	17.155
50-59	22.188	19.673
60+	26.885	24.482
2010		
<16	(0)	(0)
16-19	10.367	10.579
20-24	12.583	13.054
25-29	15.959	17.878
30-34	19.212	22.150
35-39	21.326	23.785
40-49	23.704	24.027
50-59	29.461	24.288
60+	36.000	26.149

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov.tr, e.t. 26.12.2012

Cinsiyet ve yaş grubuna göre gelir seviyesini değerlendirirsek, yaş sayısı arttıkça brüt kazancın da arttığı görülmektedir. Buna göre 16-19 yaş grubu en düşük gelire sahipken 60+ en yüksek gelire sahip olan gruptur. 2010 yılına bakıldığında kısmi bir iyileşmenin olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 4: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Yıllık Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı

	<i>Yüzde 20'lik Fert Grupları (TL)</i>				
	İlk %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü%20	Son %20
2009					
Türkiye	2617	4832	7083	10.085	22.368
İstanbul	4834	7509	9892	13.102	28.692
Batı Marmara	3041	5244	7339	10.284	19.563
Ege	3525	5872	8145	11.390	24.128
Doğu Marmara	3997	6522	8570	11.391	24.847
Batı Anadolu	3567	5873	8376	12.318	27.396
Akdeniz	2722	4371	6117	8671	19.681
Orta Anadolu	2769	4401	6099	8539	19.023
Batı Karadeniz	2580	4561	6272	8418	18.036
Doğu Karadeniz	3090	5382	7100	9559	19.376
Kuzeydoğu Anadolu	1170	3009	4378	6656	13.895
Ortadoğu Anadolu	1762	2824	3848	5684	13.265

Türkiye'de Uygulanan Finansal Politikaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi

Güneydoğu Anadolu 2010	1400	2430	3409	4939	11.119
Türkiye	2841	5151	7457	10.658	22.573
İstanbul	4712	7644	10.355	14.139	30.075
Batı Marmara	3240	5683	7836	11.061	21.093
Ege	3681	5984	8427	12.011	25.323
Doğu Marmara	3874	6254	8226	10.976	21.438
Batı Anadolu	3681	6336	8892	12.369	24.335
Akdeniz	3137	5283	7147	9723	22.472
Orta Anadolu	2955	4881	6635	8944	18.305
Batı Karadeniz	2816	4967	6880	9254	17.284
Doğu Karadeniz	3171	5087	7209	9721	16.858
Kuzeydoğu Anadolu	1982	3253	4785	7040	15.118
Ortadoğu Anadolu	1987	3130	4311	6261	15.240
Güneydoğu Anadolu 2011	1674	2702	3708	5380	12.298
Türkiye	3129	5698	8178	11.693	25.172
İstanbul	5348	8577	11.480	15.456	33.549
Batı Marmara	3688	6292	8455	11.778	23.496
Ege	4269	6869	9510	13.553	30.431
Doğu Marmara	4381	6737	8850	11.735	22.224
Batı Anadolu	4117	6813	9811	13.947	27.632
Akdeniz	3340	5470	7600	10.633	24.431
Orta Anadolu	3279	5438	7355	10.315	20.660
Batı Karadeniz	3380	5785	7735	10.283	19.145
Doğu Karadeniz	3733	5779	7770	10.450	19.177
Kuzeydoğu Anadolu	2319	3833	5386	7683	16.377
Ortadoğu Anadolu	1918	3227	4543	6709	16.093
Güneydoğu Anadolu	1676	2861	4064	5954	12.545

Kaynak: TÜİK , www.tuik.gov.tr , e.t. 26.12.2012

Coğrafi bölgeler açısından değerlendirirsek, gelirden en fazla pay alan bölgenin tüm yıllarda İstanbul olduğu görülmektedir. İstanbul'u Batı Anadolu, Doğu Marmara ve Ege bölgeleri izlemektedir. En düşük gelir grubuna ait bölge ise Güneydoğu Anadolu'dur. 2011 yılında 2009 yılına göre az da olsa bir iyileşme olduğu görülmektedir.

2.1. 2002-2003-2004 Gelir Dağılımı Araştırmaları

2003 yılında yapılan anket çalışması her ay değişen 2160, yıl boyunca toplam 25.920 hanehalkında uygulanmıştır. 2002 yılında ve 2004 yılından itibaren yapılan anketlerde ise her ay değişen 720, yıllık toplam 8640 hanehalkında uygulanmaktadır. Anket, örnekleme tekniklerine göre seçilen hanehalklarıyla dizüstü bilgisayarlar kullanılarak yüz yüze görüşme ve kayıt tutma yoluyla uygulanmaktadır. Her ay farklı hanehalkları ile bir ay boyunca yürütülen araştırma, bir takvim yılı süresince uygulanmaktadır (TÜİK, 2008:7, 11.10.2012 www.tuik.gov.tr).

Hanehalkı tüketim harcamaları ve gelirlerine ilişkin bilgiler hanelerden görüşme, kayıt ve gözlem yöntemleri kullanılarak derlenmektedir. Veriler derlenirken ilk ve son görüşmelerdeki hanehalkı bileşimi, sosyo-ekonomik durumu, fertlerin istihdam ve gelir durumu ile ilgili bilgiler dizüstü

bilgisayarlar kullanılarak derlenmekte, hanehalkları tarafından doldurulan günlüklerin veri girişi ise büroda anketörler tarafından yapılmaktadır (TÜİK, 2008: 10-12, 11.10.2012, www.tuik.gov.tr).

Tablo 5: 2002-2003-2004 Yıllarında Yüzde 20'lik Grupların Gelirden Aldığı Paylar

	2002	2003	2004
Toplam	100.0	100.0	100.0
Birinci %20 (en düşük)	5.3	6.0	6.0
İkinci %20	9.8	10.3	10.7
Üçüncü %20	14.0	14.5	15.2
Dördüncü %20	20.08	20.9	21.9
Beşinci %20 (en yüksek)	50.1	48.3	46.2
Gini Katsayısı	0.44	0.42	0.40

Kaynak: Çalışkan, 2010:106

2002'den 2003'e gelindiğinde, birinci yüzde yirmilik (en düşük) dilimin gelirden aldığı pay %5.3'ten %6'ya yükselerek 2004'te değişme göstermemiştir. Beşinci yüzde yirmilik (en yüksek) dilimin payı 2002'de %50 iken, istikrarlı bir şekilde azalmış; 2003'te %48.3'e, 2004'te %46.2'ye gerilemiştir. 2000'li yılların başında yaşanan ekonomik krizin en zengin kesimin payını düşürmesi bu dönemde gelir dağılımında meydana gelen düzelmeyi kaynağını oluşturmuştur (Çalışkan, 2010:107).

2.2. 2005 Gelir Dağılımı Araştırması

2005 yılı gelir dağılımı sonuçlarına bakıldığında; yüzde paylar analizine göre ilk yüzde 20'lik grubun gelirden aldığı pay artarken, beşinci yüzde yirmilik grubun payı düşmüştür.

Hanehalkı Bütçe Araştırması sonuçlarına göre 2005 yılında, hanehalkı kullanılabilir gelirine göre oluşturulan yüzde 20'lik hane halkı gruplarından birinci gruptaki hanehalklarının gelirden aldığı pay %6,1 iken, beşinci gruptaki hanehalklarının gelirden aldığı pay %44.4'tür (TÜİK, 11.10.2012, www.tuik.gov.tr).

Tablo 6: Yüzde 20'lik Grupların Gelirden Aldığı Paylar

	Türkiye		Kent		Kır	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Birinci %20 (en düşük)	6.0	6.1	6.4	6.4	6.3	6.1
İkinci %20	10.7	11.1	10.8	11.5	11.2	11.3
Üçüncü %20	15.2	15.8	15.2	16.0	15.8	15.9
Dördüncü %20	21.9	22.6	21.4	22.6	22.7	22.6
Beşinci %20 (en yüksek)	46.2	44.4	46.1	43.5	43.9	44.2
Gini Katsayısı	0.40	0.38	0.39	0.37	0.37	0.38

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov.tr, e.t. 11.10.2012

Türkiye'de Uygulanan Finansal Politikaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi

2005 yılında 2004 yılına göre birinci %20'nin yükseldiği, beşinci %20'nin düştüğü görülmektedir. Bu durumda gelir dağılımının küçük bir oranda iyileştiği söylenebilir.

Gelir dağılımı eşitsizlik ölçülerinden gini katsayısı 2004 yılına göre 2005 yılında Türkiye genelinde %0.2 oranında azalma göstermiştir.

2.3. 2006-2007-2008-2009-2010 Gelir Dağılımı Araştırmaları

2006 yılında birinci yüzde yirminin toplam gelirden aldığı pay %5.1, 2007, 2008 ve 2010 yıllarında yükselerek %5.8 olduğu, 2009 yılında ise %5.6 olduğu görülmektedir. Beşinci yüzde yirminin toplam gelirden aldığı paya bakılırsa incelenen yıllarda sırayla %48.4, %46.9, %46.7, %47.6 ve %46.4 olduğu görülmektedir. Bu durumda 2006 yılı beşinci yüzde yirminin toplam gelirden en fazla en fazla pay aldığı yıl olmuştur.

Tablo 7: Yüzde 20'lik Grupların Gelirden Aldığı Paylar

	2006	2007	2008	2009	2010
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Birinci %20 (en düşük)	5.1	5.8	5.8	5.6	5.8
İkinci %20	9.9	10.6	10.4	10.3	10.6
Üçüncü %20	14.8	15.2	15.2	15.1	15.3
Dördüncü %20	21.9	21.5	21.9	21.5	21.9
Beşinci %20 (en yüksek)	48.4	46.9	46.7	47.6	46.4
Gini Katsayısı	0.43	0.41	0.41	0.415	0.402

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov.tr, e.t. 02.12.2012

Gini katsayılarına bakıldığında eşitsizliğin en fazla olduğu yıl 2006 ve en düşük olduğu yıl ise 2010 olarak görülmektedir. Son olarak gelir dağılımında

2.4. 2011 Gelir Dağılımı Araştırması

TÜİK tarafından gerçekleştirilen gelir dağılımı araştırmasına bakıldığında; en yüksek gelire sahip grubun (beşinci grup) Türkiye genelinde 2010-2011 yılları kıyaslandığında %0.3'lük bir artışla toplam gelirden %46.7, en düşük gelire sahip grubun (birinci grup) ise hiç bir değişme göstermeyerek %5.8'lik bir pay aldığı görülmektedir. Türkiye genelinde beşinci yüzde yirminin toplam gelirden aldığı payın birinci yüzde yirminin sekiz katı olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Yüzde 20'lik Grupların Gelirden Aldığı Paylar

	<i>Türkiye</i>		<i>Kent</i>		<i>Kır</i>	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Birinci %20 (en düşük)	5.8	5.8	6.3	6.2	6.2	6.1
İkinci %20	10.6	10.6	11.0	10.8	11.0	10.9
Üçüncü %20	15.3	15.2	15.3	15.2	15.7	15.7
Dördüncü %20	21.9	21.7	21.6	21.5	22.8	22.5
Beşinci %20 (en yüksek)	46.4	46.7	45.7	46.2	44.3	44.8
Gini Katsayısı	0.402	0.404	0.389	0.394	0.379	0.385

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov.tr, e.t. 02.12.2012

Türkiye'de hanehalkı başına düşen ortalama yıllık kullanılabilir gelir 24.343 TL iken, ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelir ise 10.774 TL'dir. İstanbul Bölgesi 14.873 TL ile ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri en yüksek olan bölge durumundadır. Bunu, 12.924 TL ortalama gelir ile Ege Bölgesi izlemektedir. En düşük ortalamaya sahip bölge ise 5.418 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesidir.

Toplam gelir içinde en fazla pay maaş-ücret gelirlerine aittir. Maaş-ücret gelirleri %44,8'lik oranla toplam gelir içerisinde en fazla paya sahiptir. Bunu %21,4 ile müteşebbis gelirleri ve %19,4 ile sosyal transferler izlemektedir.

Sosyal transferlerin %92'sini emekli ve dul-yetim aylıkları oluşturmaktadır. Emekli ve dul-yetim aylıkları toplam gelir içinde %17,8'lik paya sahip iken, diğer sosyal transferlerin payı %1,5'dir. Müteşebbis gelirlerinin ise %68,2'si tarım-dışı gelirlerden oluşmaktadır (TÜİK, 02.12.2012, www.tuik.gov.tr).

SONUÇ

Giderek artan küreselleşmenin ve makroekonomik dengesizliğin yaşandığı bir ortamda gelir dağılımında adaletsizliğin yaşanması yadsınamaz bir gerçektir. Bir toplumda adaletsiz bir gelir dağılımının gerçekleşmesi durumunda o toplumda sosyo-kültürel açıdan bir çatışmanın olması kaçınılmazdır. Gelir dağılımının adaletli dağıtımıyla hedeflenen amaç, ülkenin sosyo-ekonomik açıdan belli bir refah seviyesine ulaşması ve ülkedeki barışı korumaktır.

Türkiye'de gelir dağılımına bakıldığında; en yüksek gelir elde edenlerin işverenler, yükseköğretim ve üstü okuyanlar ve 60 yaş üstü olurken, en düşük gelir sahiplerinin ilköğretim ve ortaokul mezunları, yevmiyeli çalışanlar ve 16-19 yaş grubudur. Bu durum gösteriyor ki eğitim düzeyi ve mesleki tecrübe arttıkça gelir seviyesi yükselmektedir. Bölgesel açıdan gelir payından en büyük dilimi ilk olarak İstanbul daha sonra Batı Anadolu, Doğu Marmara ve Ege Bölgeleri olmaktadır. Sırayla Güneydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri gelirden en az payı almaktadırlar. Kentsel ve kırsal açıdan değerlendirirsek kentsel bölgelerde yaşayanların elde ettikleri gelir hem daha fazladır hem de yıllar itibarıyla kısmen iyileşme söz konusudur. Bunun yanında kırsal bölgelerde yaşayanlar gelirden hem en düşük payı almakta hem de gelir seviyelerinde Türkiye'de yaşanan ekonomik büyüme, gayri safi yurtiçi hasıla ve gayri safi milli hasıla da iyileşme olmasına rağmen bir iyileşme görülmemektedir. Bütün bu gruplarda her durumda erkekler kadınlardan daha fazla gelir elde etmektedir. Böyle bir durumda eğitim hizmetlerinden herkesin eşit şekilde yararlanması, doğu bölgelerine daha fazla yatırım yapılması ve kırsal bölgelerdeki yaşanan bu adaletsizliğe hükümetin kısa sürede bir çözüm getirmesi gerekmektedir.

Türkiye'de yapılan gelir dağılımı araştırmalarında, 2002 yılında gelir dağılımında yaşanan adaletsizlik geçmiş yıllara oranla azalma göstermiştir ve 2002-2011 yılları arasında kısmi bir iyileşme söz konusudur. Gelir seviyesindeki iyileşmenin sebebi ekonomik büyüme, gayri safi yurtiçi hasıladaki ve gayri safi milli hasıladaki artış ile hükümetin istikrarlı maliye politikasıdır. Gelir eşitsizliğinde en adil dağılıma gidilmesi için yeni bir vergi reformunun yapılması gerekmektedir. Dolaylı vergiler azaltılarak dolaysız vergiler (kişisel gelir vergisi, servet vergisi ve kurumlar vergisi) yükseltilmelidir.

Tüm bu planların gerçekleştirilebilmesi için kesin bir devlet desteği, kamuda şeffaflık, hesap verilebilirlik, iyi yönetim, yolsuzlukla mücadele olgularını kuvvetli bir şekilde uygulanması şarttır. Çünkü ancak bu şekilde piyasalarda güven ortamı oluşacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, A., 2009. Kamu Maliyesi, Gazi Kitabevi, 13. Baskı, Ankara, 586s.
- AKTAN, C. C., 2002. Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Yayınları, Ankara, 1052s.
- ALTINIŞIK, İ. ve PEKER, H. S., 2008. "Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği", Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 10 (15), ss. 101-118.
- ATAÇ, B., 2006. Maliye Politikası, ETAM A.Ş. Matbaa Tesisleri, 7. Baskı, Eskişehir, 390s.
- AY, H. M., 2004. "Adil Gelir Dağılımının Sağlanması Özel Tüketim Vergisinin Yeri ve Bunun Türkiye'de Uygulanabilirliği", Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- ÇALIŞKAN, Ş., 2010. "Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk", Sosyal Siyaset Konferansları, (59), ss.89-132.
- DOĞAN C. ve TEK M., 2007. "Türkiye'de Gelir Dağılımın Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi", Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (2), ss.93-119.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), 2001. Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 186s.
- GIOVANNONI, O., 2010. "Functional Distribution of Income, Inequality and the Incidence of Poverty: Stylized Facts and the Role of Macroeconomic Policy",
[http://www.unrshd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/9AFE61467CE13807C125A5D0043BD24/\\$file/Giovannoni.pdf](http://www.unrshd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/9AFE61467CE13807C125A5D0043BD24/$file/Giovannoni.pdf)
(14.11.2012)
- HIGGINS M. ve WILLIAMSON J. G., 1999. "Explaining Inequality the World Round: Cohort Size, Kuznets Curves, and Openness",
http://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr79.pdf
(14.11.2012)
- KABASAKAL, Ö., 1995. "Gelir Dağılımını Düzenleyen Bir Araç Olarak Negatif Gelir Vergisi", Yeni Türkiye Dergisi, (6), ss.183-188.
- KARLUK, S. R., 2002. Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim, Beta Basım A.Ş., 7. Baskı, İstanbul, 638s.
- KARLUK, S. R., 2005. Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisi'nde Yapısal Dönüşüm, Beta Basım A.Ş., 10.Baskı, İstanbul, 619s.
- KARAMAN, İ., 1987. Gelir Dağılımı ve Türkiye'de Yapılan Gelir Dağılımı Çalışmaları 1959-1986, DPT, 51s.
- KARAMAN, İ., 1995. "Dünya'da ve Türkiye'de Gelir Dağılımı", Yeni Türkiye Dergisi, (6), ss. 154-159.
- KUŞTEPELİ, Y. ve HALAÇ, U., 2004. "Türkiye'de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6 (4), ss.143-160.
- KUYUCUKLU, N., 1986. Türkiye İktisadı, Beta Basım Yayın Dağıtım, 608s.
- NADAROĞLU, H., 1981. Kamu Maliyesi Teorisi, Sermet Matbaası, 4. Baskı, Kırklareli, 436s.

- ÖZBİLEN, Ş., 1998. Maliye Politikası Teori-İlkeler-Yöntemler ve Uygulama Sorunları, Ezgi Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Bursa, 420s.
- ÖZTÜRK, N. ve GÖKTOLGA, Z. G., 2010. "Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler", Bütçe Dünyası Dergisi, Sayı 34, ss.3-25
- SHKOLNIKOV, V. M. vd., 2003. "Gini Coefficient as a Table Function: Computation from Discrete Data, Decomposition of Differences and Empirical Examples", Demographic Research, 8 (11), ss. 305-358.
- ŞAHİN, H., 2006. Türkiye Ekonomisi, Ezgi Kitabevi Yayınları, 8. Baskı, Bursa, 607s.
- ŞENER, O., 1996. Kamu Ekonomisi, Beta Basım Yayım Dağıtım, 5. Baskı, İstanbul, 331s.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), 2008. Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-6, http://www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?İstab_id=155 (11.10.2012)
- TÜRK, İ., 2001. Mliye Politikası, Turhan Kitabevi, 14. Baskı, Ankara.
- TÜRK, İ., 2007. Maliye Politikası Amaçlar-Araçlar ve Çağdaş Bütçe Teorileri, Turhan Kitabevi Ofset Matbaacılık Tesisleri, 20. Baskı, Ankara, 401s.
- ULUSOY, A., 2003. Maliye Politikası, Derya Kitabevi, 2. Baskı, Trabzon, 383s.
- UYSAL, Y., 1999. "Bölüşüm İlişkileri ve Bu İlişkilerin Düzenlenmesinde Etkili Olabilecek İktisat Politikalarının Değerlendirilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (2), ss. 1-292.
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=27 (26.12.2012)
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24 (26.12.2012)
http://www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=155 (11.10.2012)
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=408> (11.10.2012)
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8369> (02.12.2012)
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8661> (02.12.2012)
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10902> (02.12.2012)